

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра економіки, права та управління бізнесом

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Економіка, планування та управління бізнесом»

на тему: «Державне регулювання ринку праці (на прикладі Одеської області)»

Виконавець:

студентка VI курсу ЦЗФН
Сиса Катерина Андріївна

Науковий керівник:

д.е.н., доцент
Сментина Наталія Валентинівна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Стан та діяльність ринку праці є одним з головних показників економіки країни в цілому. Ринок праці сприяє підвищенню ефективності виробництва, прискоренню технічного прогресу, втіленню нових технологій, що покращують умови праці. Він дає людині економічну свободу, змогу обрати не лише місце роботи, а й спосіб життя. Ринок праці сприяє узгодженню особистих, колективних і загальнонаціональних інтересів при суспільному поділі праці, надає необхідну гнучкість підготовці та розподілу робочої сили, тому потребує детального аналізу.

Ринок праці посідає центральне місце серед інших ринків. Він перебуває під впливом багатьох факторів, більшість яких залежить від товарного ринку. Кон'юнктура ринку формується під впливом стану економіки, способу господарювання і структурних змін, технічного і організаційного рівня підприємств, кількісно-якісної збалансованості засобів виробництва і робочої сили. Але, представлений людським фактором виробництва, ринок праці здатний не тільки діяти в межах певних завдань, а й самостійно створювати умови для їх вирішення.

Процес відтворення національного виробництва передбачає відтворення не лише сукупного продукту, але й робочої сили. Це означає, що робоча сила, яка використовується в процесі виробництва (матеріального й нематеріального), повинна постійно відновлювати свою працездатність шляхом споживання необхідних засобів існування (матеріальних, духовних, соціальних). В умовах ринкової економіки отримати ці засоби існування можна, лише купивши їх, для чого потрібно мати певні кошти. Основним джерелом отримання цих коштів для переважної частини працездатного населення є продаж робочої сили, в результаті чого робітники (носії робочої сили) включаються у виробничий процес і отримують статус “зайнятих”.

В сучасних умовах розвитку економіки особливої актуальності набувають проблеми ефективної зайнятості населення України, створення ринку робочої сили і запобігання масового безробіття.

Теоретичні, методичні та прикладні аспекти актуальних проблем ринку праці дістали значного розвитку в роботах українських вчених економістів Л.К. Безчасного, Д.П. Богині, Л.І. Воротиної, М.І. Долішнього, С.М. Злупка, Є.П. Качана, І.І. Лукінова, Ю.В. Ніколенка, Ю.І. Палкіна, О.М. Уманського, О.А. Устенка, Д.М. Черваньова, А.А. Чухна, А.Г. Горілого.

Метою дослідження є дослідження теоретичних аспектів державного регулювання ринку праці, кількісна характеристика явищ і процесів, які відбуваються на ринку праці України та в Одеському регіоні, а також розробка пропозицій відносно удосконалення державної політики у напрямі регулювання ринку праці та зайнятості населення.

Завдання роботи:

- дослідити ринок праці, його функції та елементи;

- визначити основні моделі ринку праці та ефективність їх функціонування та механізм державного регулювання ринку праці в сучасних умовах;
- виявити основні тенденції соціально-економічного розвитку Одеської області;
- визначити сучасний стан на ринку праці Одеської області;
- з'ясувати стан державного регулювання ринку праці Одеської області;
- сформулювати пріоритетні напрями реалізації ефективної державної політики зайнятості;
- розробити прогноз та виявити економічну та соціальну ефективність державного регулювання ринку праці;
- надати пропозиції щодо вдосконалення механізму державного регулювання зайнятості населення.

Об'єкт дослідження – ринок праці в цілому по Україні та по Одеській області.

Предмет дослідження – теоретичні та практичні аспекти державного регулювання ринку праці.

Методи дослідження. Методологічною основою роботи є діалектичний метод пізнання та системний підхід до вивчення економічних явищ; теоретичною базою – положення сучасної економічної теорії, наукові праці українських і зарубіжних учених. У роботі застосовувались такі спеціальні методи: логічного узагальнення, порівняння, системного аналізу – для уточнення та теоретичного узагальнення, впорядкування понятійного апарату, формування висновків; розрахунково-конструктивний, економіко-статистичний, індексний та порівняння; графічний; методи експертних оцінок.

Інформаційну базу дослідження становлять наукові праці вітчизняних і закордонних вчених з питань державного регулювання ринку праці, офіційні статистичні дані щодо соціальної та економічної ситуації на ринку праці, нормативно-законодавчі акти з питань регулювання ринку праці; аналітичні записки державних інститутів, аналітичні матеріали центру зайнятості Одеської області, матеріали Інтернет-джерел.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (56 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 91 сторінки. Основний зміст викладено на 81 сторінках. Робота містить 12 таблиць, 11 рисунків та 1 додатку.

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами дослідження підготовлена стаття на тему «Ринок праці: поняття та заходи державного регулювання», яка опублікована у виданні «Науковий студентський вісник» факультету економіки та управління підприємством.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі **«РИНОК ПРАЦІ, ЙОГО ФУНКЦІЇ ТА ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ»** розглянуто теоретичні аспекти державного регулювання ринку праці, кількісна характеристика явищ і процесів, які відбуваються на ринку праці України та в Одеському регіоні, а також розробка пропозицій відносно удосконалення державної політики у напрямі регулювання ринку праці та зайнятості населення.

У другому розділі **«ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ»** проаналізовано ринок праці, його функції та елементи, визначено основні моделі ринку праці та ефективність їх функціонування та механізм державного регулювання ринку праці в сучасних умовах. Виявлені основні тенденції соціально-економічного розвитку Одеської області та сучасний стан на ринку праці.

У третьому розділі **«ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ»** сформовані пріоритетні напрями реалізації ефективної державної політики зайнятості, розроблено прогноз та виявлено економічну та соціальну ефективність державного регулювання ринку праці. Надані пропозиції щодо вдосконалення механізму державного регулювання зайнятості населення.

ВИСНОВКИ

1. У сучасних умовах ринок праці – це специфічний вид товарного ринку, змістом якого є реалізація (купівля-продаж) товару особливого роду робочої сили або здатності людини до праці. Поняття «ринку праці» виражає відносини між власником певного товару (власником робочої сили, її продавцем), з одного боку, і власником засобів виробництва (покупцем робочої сили, або роботодавцем), з іншого. Ринок праці відіграє важливу роль у відтворенні робочої сили, яка відповідає вимогам сучасного високотехнологічного виробництва, забезпечує розподіл і перерозподіл трудових ресурсів, створює спонукальні стимули для їх ефективного використання, заміняє неефективну структуру зайнятості на більш динамічну, раціональну.

2. Існують різні моделі ринку праці розвинених ринкових країн найбільше доцільними виявились японська, США та шведська. Японська модель. Для неї є характерна система трудових відносин, що ґрунтуються на принципі “довічного найму”, згідно з якою гарантується зайнятість постійного працівника на підприємстві до досягнення ним віку 55-60 років. Модель США. Ринок праці в цій країні характеризується децентралізацією законодавства про зайнятість та допомогу безробітним, яке приймається

кожним штатом окремо. Шведська модель характеризується активною політикою держави у галузі зайнятості, в результаті чого рівень безробіття в цій країні мінімальний.

3. В Україні ринок праці являє собою складну систему, яка постійно розвивається. На сьогодні одним з основних проблемних питань є склад або структура механізму державного регулювання, виходячи з його методів, засобів, важелів та інструментів, причому проблема полягає не лише в їх недостатньому науково-теоретичному обґрунтуванні, а й у практичному застосуванні. Методами державного регулювання є способи впливу держави на сферу зайнятості населення та в цілому на інфраструктуру ринку праці з метою створення сприятливих умов його ефективного функціонування та сприяння продуктивній зайнятості.

4. Ринкові зміни супроводжуються істотними змінами в сфері трудових відносин. Економіка країни, що перебуває в стані трансформації, не здатна забезпечити ефективну зайнятість усього працездатного населення, а низький рівень середньої заробітної плати та соціальних гарантій приводять до масової плинності працівників.

5. За даними аналізу пропозиції робочої сили в абсолютному вираженні за даними осіб, які перебували за період 2013-2017рр. на обліку в центрах зайнятості, стан ринку праці в регіоні охарактеризувати можна як дуже проблемний. На зареєстрованому ринку праці рівень безробіття по області станом на 1 січня 2017 року становив 1,25% від середньорічної кількості населення працездатного віку. Одним з напрямків соціального захисту незайнятих населення є організація оплачуваних громадських робіт, які забезпечують тимчасову зайнятість.

6. Впродовж останніх років ситуація на національному ринку праці формувалась під впливом негативної динаміки макроекономічних показників, вона є наслідком ситуації, що сформувалась на сході країни, здійснення неналежних заходів державного регулювання зайнятості. Економічна криза, ситуація на сході країни та в Криму призвели до загострення ситуації на ринку праці.

7. Однією з найбільш серйозних проблем є скорочення обсягів зайнятості та зростання безробіття населення. За даними вибіркового обстеження населення (домогосподарств) з питань економічної активності в Україні за період з 2013 р. до 2017 р. кількість населення, зайнятого економічною діяльністю, скоротилася на 4,6 %. При цьому зазначена категорія населення в структурі економічно активного населення становила у 2013 р. - 90,4 %, а в 2017 р. цей показник зменшився до 89,5 %, що свідчить про зростання безробіття. Рівень зайнятості населення віком 15–70 років у 2015 році становив 56,7%, а у населення працездатного віку – 64,7%.

8. Найвищий рівень цього показника спостерігався серед осіб віком 35–49 років, а найнижчий – у молоді віком 15–24 років та осіб віком 60–70 років. У структурі зайнятого населення за професійними групами найбільшу частку склали особи, які працювали у найпростіших професіях, професіонали та

працівники сфери торгівлі та послуг. Зміна в структурі зайнятості за видами економічної діяльності пов'язана з реалізацією інноваційної моделі розвитку економіки та збільшенням обсягів виробництва, а також з поліпшенням якості соціальних послуг.

9. В останні роки в Україні поширюється неформальна зайнятість населення, яка охоплює усі неформальні робочі місця як у неформальному так і офіційному (формальному) секторах економіки. Більше половини неформально зайнятих осіб були мешканцями сільської місцевості. Також чоловіки порівняно з жінками були більш схильні працювати неформально. Поширення неформальної зайнятості серед осіб пенсійного віку насамперед спричинене низьким рівнем пенсійного забезпечення, що спонукає населення до пошуку неформальних джерел отримання додаткових засобів існування. У більшості випадків, молодіжний характер неформальної зайнятості проявляється в додатковому заробітку під час здобуття освіти.

10. Однією з основних проблем сучасного розвитку економіки країни є безробіття, яке становить реальну загрозу для державного та суспільного благополуччя та набуло масового характеру. Майже половину незайнятих громадян, зареєстрованих у державній службі зайнятості як безробітні, становить молодь. Основними причинами молодіжного безробіття є невідповідність обсягів та напрямів професійного навчання потребам економіки та ринку праці, недостатній рівень якості професійної підготовки, незадовільні умови праці, які пропонуються молоді роботодавцями на конкретних робочих місцях. Позиції молоді на ринку праці повинні зміцнюватися шляхом підвищення конкурентоспроможності випускників вищих і професійно-технічних навчальних закладів на ринку праці, забезпечення якості їх професійної підготовки відповідно до потреб сучасного виробництва та сфери послуг; проведення профорієнтаційної роботи з молоддю, зокрема випускниками навчальних закладів; впровадження механізмів сприяння працевлаштуванню випускників вищих і професійно-технічних навчальних закладів відповідно до законодавства, зокрема механізму стимулювання роботодавців для працевлаштування молоді на перше робоче місце.

АНОТАЦІЯ

Сиса Катерина Андріївна , «Державне регулювання ринку праці (на прикладі Одеської області)»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за магістерською програмою професійного спрямування «Економіка, планування та управління бізнесом». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2018 рік

У роботі розглядаються теоретичні аспекти державного регулювання ринку праці, кількісна характеристика явищ і процесів, які відбуваються на ринку праці України та в Одеському регіоні, а також розробка пропозицій відносно удосконалення державної політики у напрямі регулювання ринку праці та зайнятості населення.

Проаналізовано ринок праці , його функції та елементи , визначено основні моделі ринку праці та ефективність їх функціонування та механізм державного регулювання ринку праці в сучасних умовах. Виявлені основні тенденції соціально-економічного розвитку Одеської області та сучасний стан на ринку праці. Сформовані пріоритетні напрями реалізації ефективної державної політики зайнятості, розроблено прогноз та виявлено економічну та соціальну ефективність державного регулювання ринку праці. Надані пропозиції щодо вдосконалення механізму державного регулювання зайнятості населення.

Ключеві слова: ринок праці, основні тенденції, стратегічні цілі, завдання, пріоритети, державної політики зайнятості, пропозиції щодо вдосконалення.

ANNOTATION

Sysa Catherina, "State regulation of the labor market (on the example of Odessa region) "

Diploma thesis deals with theoretical aspects of diversification at enterprises; the essence of the concept of “diversification” is defined, the types of diversification and varieties of diversification measures are reviewed and factors influencing the choice of diversification strategy are identified.

Master's qualification work consists of three sections. The object of the research is the process of development of measures of local economic development of the city.

The theoretical aspects of the state regulation of the labor market, the quantitative description of the phenomena and processes taking place in the labor market of Ukraine and in the Odessa region are considered in the paper, as well as the development of proposals concerning the improvement of the state policy in the direction of regulating the labor market and employment of the population.

The labor market, its functions and elements are analyzed, the basic models of the labor market and their functioning and the mechanism of state regulation of the labor market in modern conditions are determined. The main tendencies of the

socio-economic development of the Odessa region and the current state of the labor market are revealed. The priority directions of the implementation of effective state employment policy have been formed, the forecast has been developed and the economic and social efficiency of the state regulation of the labor market has been identified. Provided suggestions on improvement of the mechanism of state regulation of employment of the population.

Key words: labor market, main tendencies, strategic goals, tasks, priorities, state employment policy, proposals for improvement.